

С.Д. Лучик, д-р екон. наук, проф. (*НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут, Кам'янець-Подільський»*)

М.В. Лучик, канд. екон. наук (*АТ «Креді Агріколь Банк», Київ»*)

ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ

Глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року, проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року №70/1, та результати їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України, викладені у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку України до 2030 року». У 2021 році Україна посіла 36 місце в рейтингу 165 країн світу за індексом сталого розвитку, який щорічно складається ООН і Фондом Bertelsmann. Першою ціллю сталого розвитку є подолання бідності. Відповідно до цілей ООН Україна взяла на себе зобов'язання скоротити рівень бідності до 2030 року в чотири рази, ліквідувавши крайній рівень бідності.

В Енциклопедії сучасної України наведено трактування поняття «бідність» як неможливість унаслідок нестачі коштів підтримувати оптимальний рівень життя, притаманний конкретному суспільству в конкретний період часу. Через матеріальні нестатки певні верстви населення не можуть задовільно харчуватися, оплачувати житло та комунальні послуги, лікуватися й відпочивати, забезпечити освіту собі та своїм дітям [1]. У 2021 році номінальний ВВП України становив 5459,6 млрд грн (або 200,1 млрд дол при середньорічному курсі 27,29 дол). За цим показником вперше було перевищено рівень 2013 року (183 млрд дол). У розрахунку на одну особу ВВП склав 131944 грн. (або 4834,88 дол на душу проти 4035 дол у 2013 році) [2].

Однак, згідно з інформацією Нацбанку, зростання було нижчим за очікуване. Серед причин - стрімке подорожчання енергоносіїв та їх дефіцит, вплив низьких урожаїв 2020 року, повільніше відновлення сектора послуг, обмежені потужності окремих виробничих секторів, більш суттєві втрати від пандемії, а також стрімка фіскальна консолідація [3].

Розв'язана Росією в Україні повномасштабна війна призвела до падіння ВВП України за підсумками перших трьох кварталів 2022 року на рівні 30%. Споживча інфляція в Україні становила до 24,6% р/р у вересні, а базова інфляція перевищила 20% р/р. За попередніми оцінками Національного банку, прискорення інфляції триває й у жовтні. Серед причин: порушення ланцюгів постачання, руйнування

виробництв, скорочення пропозиції товарів та послуг, збільшення витрат бізнесу. Ще одним проінфляційним чинником був ефект перенесення на ціни коригування офіційного курсу гривні до долара США. Подальше зростання інфляції у світі теж позначалося на цінах в Україні. Через негативний вплив повномасштабної війни на пропозицію товарів та очікування економічних агентів інфляція прискориться до 30% наприкінці поточного року [4].

До лютого 2022 року доходи населення в Україні поступово зростали. Наявний дохід на душу населення у 2021 році становив 86016 грн., що на 241,3% більше, ніж у 2012 р. (25206 грн.). Реальний наявний дохід населення з 2016 року також зростав. На кінець IV кварталу 2021 року зміна реального доходу українців збільшились на 5,8% до відповідного кварталу 2020 року. У структурі доходів населення за даними 2021 року заробітна плата становила 45,4%, прибуток та змішаний дохід – 19,0%, дохід від власності, одержаний – 2,3%, соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти – 33,3% [2].

Середньомісячна заробітна плата в Україні за період 2010 -2021 роки зросла з 2234 до 14014 грн. На 1 січня 2022 року заборгованість із виплати заробітної плати становила 3207,1 млн. грн, або 81,3% порівняно з 1 грудня 2021 року. Понад три чверті заборгованості припадало на промисловість (75,1%) [2].

Через повномасштабну війну Росії проти України, за підсумками опитування Київського міжнародного інституту соціології (КМІС) на замовлення NDI Ukraine, 70% українців так чи інакше фінансово постраждали, близько 33% втратили роботу. Частка людей, які зіткнулися із втратою житла, зросла з 6% до 9%, з втратою іншого майна — з 8% до 10%/ Більше половини опитаних українців відчують потребу у грошах (66%) і це залишається найбільшою потребою, а близько третини – у доступі до роботи (31%). Відмічається зменшення потреби у продуктах, медикаментах, доступі до медобслуговування та освіти. [5]. Окрім фінансових негараздів, українцям довелося також зіткнутися з погіршенням психічного та фізичного здоров'я, втратою друзів або членів родини.

Рівень бідності в Україні за період 2000-2021 роки значно коливався. У 2000 в Україні він був найвищим – 71,2% за зазначений період. Наступні вісім років показник поступово знижувався, поки у 2008 році не досяг мінімального значення – 19,9%. У 2008-2013 роках рівень бідності в Україні, то зростав, то знижувався, його максимальне значення було досягнуто в 2011 році - 25,8%.

Різде погіршення рівня бідності відбулось в Україні після окупації Криму і початку війни на Донбасі. У 2014 році показник

становив 28,6%, а вже в наступному році зріс вдвічі – до 58,3%. У 2016 році досяг значення 58,6%. З 2017 року спостерігається зниження рівня бідності до 43,6% (2020 р.). В Україні за межею бідності перебуває близько 19 мільйонів українців. За підсумками 2021 року рівень бідності в Україні зріс до 50%.

У 2022 році у зв'язку з війною зростання рівня бідності в Україні очікується в десятикратному розмірі. 25 відсотків населення житимуть у бідності до кінця року, порівняно з трохи більше ніж 2% до війни, а до кінця наступного року ця цифра може зрости до 55%. Бюджетні плани зведені до мінімуму, а кошти йдуть тільки на фінансування зарплат і пенсій, військових витрат і обслуговування внутрішнього боргу [6]

І зарубіжні експерти, і український уряд переконані, що на тлі економічного падіння, спричиненого військовим вторгненням Росії, проблему боротьби з бідністю в Україні не вдасться вирішити протягом 2023 року. Згорання економіки до кінця 2022 року може бути на рівні 35-40%. Сьогодні вся підтримка соціальної сфери концентрується вже не на всіх громадянах, а на найбільш вразливих верствах населення.

Однак, після глибокого падіння на початку війни економіка України поживається. Очікується, що поступове відновлення продовжиться в 2023–2024 роках. Співпраця з міжнародними партнерами залишатиметься критично важливим джерелом наповнення бюджету.

Інформаційні джерела:

1. Енциклопедія сучасної України. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=39863.
2. Статистична інформація. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 29.10.2022).
3. НБУ підвищив облікову ставку до 10%. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-pidvischiv-oblikovu-stavku-do-10>.
4. НБУ: ВВП у 2022 році впаде на 31,5%. У 2023-2024 роках зросте на 4-5%. Finbalance Фінанси та економіка. URL: <https://finbalance.com.ua/news/nbu-vvp-u-2022-rotsi-vpade-na-315-u-2023-2024-rokakh-zroste-na-4-5>
5. Як змінилися доходи українців за час війни: результати дослідження. Український соціологічний портал. URL: <https://usp-ltd.org/iak-zminylysia-dokhody-ukraintsiv-za-chas-vijny-rezultaty-doslidzhennia/>.
6. World Bank says Ukraine has tenfold increase in poverty due to war. Reuters. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/world-bank-says-ukraine-has-tenfold-increase-poverty-due-war-2022-10-15/>.